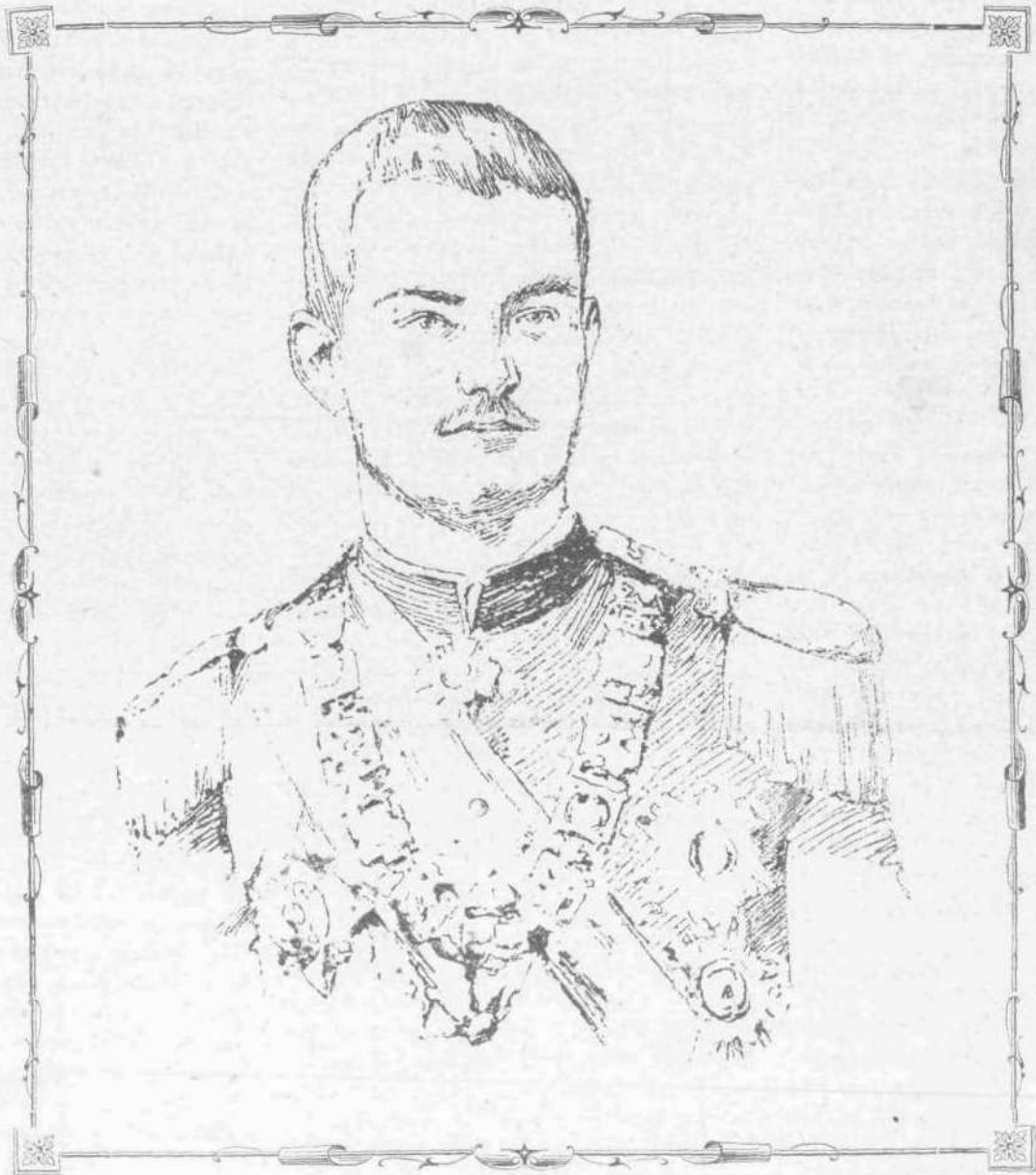

ΕΒΔΟΜΑΔΙΑΙΑ ΑΘΗΝΑΙΚΗ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΙΣ ΕΙΚΟΝΟΓΡΑΦΗΜΕΝΗ

ΑΘΗΝΑΙ 30 ΜΑΡΤΙΟΥ 1896

21

ΕΚΔΙΔΕΤΑΙ ΚΑΤΑ ΣΑΒΒΑΤΟΝ

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ, Βασιλεύς τῆς Σερβίας

ΑΘΗΝΑΙΚΑ ΧΡΟΝΙΚΑ

Εορτάζομεν, πανηγυρίζομεν, διασκεδάζομεν. "Αγομεν" Ολύμπια. Τίποτε άλλο, κυριολεκτικώς, δέν κάνομεν. "Ολαι αί υποθέσεις εστειμάτησαν" ολαι αί έργασιαί έμειναν είν τήν μέσην και πέν δ,τι δέν έχει σχεσίον άμεισον ή έμμεσον με τους άγωνας παρημελήθη. Γενικός ένθουσιασμός, γενική προσδοκία, γενικό ένδικ- φέρον.

"Αλλά και είν θεάμα εζοχον και επιβλητικόν είνε οι άγωνες! Το θαυμασίον άληθώς σύνολον το όποσον άποτελεί το Σταδίον με τας μυριάδας τών παραστάντας καταπληκτικήν έντύπωσιν, οι δε ξενει ύμλουσι μετ' ένθουσιασμού περί αυτού ως ορανεμένου μοναδικού ίσως έν τω κόσμω. "Ω! άν δ καιρός ήτο καλός, ή τουλάχιστον ολιγώτερον άχρείος, —διότι,δ,τι του έπέρασε το έκαμε, και βροχην και χάλαζαν και σκόνην και ψυχος δριμύτατον —ή έν έτελούντο οι άγωνες είκωσιν ήμέρας ύστερώτερον ότε θα ήτο εζητηαλι- σμένη ή καλοκαιρία του "Απριλίου! "Ω! άν ήτο ένέργεια εύστοχώτερα και άν δέν έγράφοντο τα κομικά είκωσιν έσα έγρά- φησαν περί του φανταστικού συνωστισμού και της μυθώδους ύπερτιμήσεως των εζό- δων, ώστε να έλλωσιν άσυγκρίτως περισ- σότεροι ξενει άφ' όσουσ ήλθον!... "Ω! άν έάν καταρωότο δια καταληλιότερον μέ- σωσιν να προσέλθωσι και να μετασχωσι των άγωνισμάτων δεκαπλάσιαι άγωνισαί των ολιγων δεκάδων, είντινες προσήλθον και εκ παντός του πεπολιτισμένου κόσμου, δια να τονισθη και διαλαμψη έναργέστε- ρον ο διεθνής χαρακτήρ των ειρηνικών αυτών εορτών!... Πόσον λαμπρότερον, πόσον μεγαλοπρεπέστερον θα ήτο το θέα- μα και πόσον μεγαλητέρα ή ύψηλή αυτών έννοια!

"Αλλ' άς μη μεμφιοιρωόμεν. Και αυτό το όποσον έγενε με όλας τας έλλείψεις και άτελειάς του είνε άρκετόν προς ίκανο- ποιησιν μας. "Επί μίαν εδομαζία ή καρ- δια του πεπολιτισμένου κόσμου επαλλεν έν "Αθήναις και όλα τα βλέμματα ήσαν έστραμμένα προς το Παναθηναϊκόν Στα- δίον, όπου εικεκαινίζετο δια των νέων "Ολυμπιακών "Αγώνων νέα περίοδος ευ- γενούς αμίλλης των λαών, συντελεστικής εις την γενικήν άνωρωπιν προόδον. Τιμή και δοξα εις τον μίγαν "Ελληνα χορηγόν, όστις δια της γενναιοδωρίας του κατέ- στησε πραγματικότητα το τουούτο δει- ρον. Τιμή και δοξα εις τους μετασχόντας άγωνιστάς και εις τους νικήσαντας και εις τους ύστερησαντας. Τιμή και δοξα εις τον έλληνοκόσμον λαόν, όστις δια της ευγενούς συμπεριφοράς του, δια της άβρότητος και της φιλοξενίας του προσήλκυσε την άγά- πην και τον θαυμασμόν των ξένων και εδικαιώσε τους τιμήσαντας αυτών δια της προτιμήσεως της χώρας του όπως έν αυτή το πρώτον τελεσθώσιν αι παγκόσμια και ββρυσήμαντα αυταί εορταί.

Οι όλιγοι "Ελληνες άθληται μας των όποίων συν τή τέχνη έθαυμάσθη και το πλαστικόν του σώματος κάλλος, δειγ- μα άσφαλις της ευγενούς καταγωγής των, και περ πρό όλιγου χρόνου έγκυψαν- τες εις την επιμέλειαν των σωματικών ά- σκήσεων συστηματικώς, διετρέψαν έν τού- τοις κατά τους άγώνας. Διηγωνίσθησαν προς άντιπαλούς εζησηκόμενος εζ άπαλών όνύχων και έμπειροτέχνας, προς τους ά- ητητήτους "Αμερικανούς, προς "Αγγλους και Γάλλους και Γερμανούς και Ογγυρους και Αυστραλιανούς και Σουηδούς και Δανούς και Ρώσους και Βουλγαρους — έλθόντας κατά την τελευταίαν ώραν και φιλοτιμώς άγωνισθέντας — "Ελβετους και Χιλιανούς, και εις μέν το Σταδίον έντύχησε και ή "Ελληνική σημαία να ύψωθη παρά τας άλλας, εις την ξιφασκίαν και εις την σκο- ποβολην, τα δυο σπουδαίότατα των νεω- τέρων άγωνισμάτων, επρότευσαν οι ήμέ- τεροι εις όλα δε σχεδόν τα λοιπά άγωνί- σματα όπου δέν ένίκησαν, έλαβον τα δευτερεία. Το πολυβύλητον τηλεγράφημα του εις τον δίκων και εις την σφαίραν νικήσαντος "Αμερικανού Γκάρετ, αναγ- γέλλοντος άμερικανικώτατα την νικην του δια του τηλεγραφηματος, όπερ θ' άπο- μείνη ιστορικόν: α "Αθηναίος Γούσκος έ- νίκησε την Ευρώπην. Ιγώ δε την ύψηλιον» συνοψίζει άκριβώς την άληθειαν. Το ήθι- κόν κέρδος δέν είνε σμικρόν. "Εάν δε πράγ- ματι άποφασισθη, ως λέγεται, οι διεθνεις "Ολυμπιακοί άγωνες να τελούνται κατά τετραετίαν τακτικώς έν τω Παναθηναϊκω Σταδίω, ως έν ουδέτέρω είνονε εδοκει, το όφελος όπερ θ' άρυσθη εζ αυτών ή χώρα μας εις το μέλλον εσταί υπό πολλας έπό- ψεις άνυπολόγιστον.

Την στιγμήν καθ' ην θα εκτυπωται το παρόν φύλλον, οι άγωνισαί θα δια- τρέχωσι τον Μαραθώνιον δρόμον, όστις ά- νένκαθεν θεωρηθη ως το σπουδαίότατον πάντων των άγωνισμάτων. Ο δε ήμέτε- ρος λαός, όστις αυτόχρομα ένθουσιασθη εκ των άγώνων, προς αγαλλίασιν των ένδικ- φερομένων ύπερ της προόδου των γυμνα- στικών ασκήσεων, ένγωνίως άναμένει την έκδοσιν του. "Ηδη δε ξενοδοχοι και οι σπάλαι και κουρείς και ράπται και άλλοι πανταίσι επαγγελματικίι υπισχυούνται δημοσίω δώρα ειδικίτερα έκαστος εις τον εύτυχήν νικητήν, εάν είνε εκ των ήμετέρω. Εύχόμεθα ο στεφανος του άγωνισματος τουτου του βραβείου δημολογιμένως δια τους ήμετέριους χρόνους και δια τα νεώτερα ήθη, συνδεδόμενον όμως με την ιστορίαν μας δι' ένδόξων άναμνήσεων, να στέψη το μέτωπον "Ελληνος άγωνιστού. "Αλλά και ξένος άι κοσμηθη δι' αυτού, ουδεις φθόνος και αι έπευφημίαι του "Ελ- ληνικού λαού, ειλικρινείς και έγκαρδοί θα χαριετίσωσιν την άνομιήν του.

Η πολιτική κατά τας ήμέρας ταύτας έντελώς έλησημονήθη "Ας σημειώσωμεν έν τούτοις εκ χρονογραφικού ναθήκοντος τον θάνατον του βουλεύτου Λιθαδείας — πέμ- πτον θνήσκοντα εκ των μελών του Κεινο- βουλίου μας — "Ιωάννου Γεωργιαντζ, πολι- τευτού διακεκριμένου και αγαπητού της

κοινωνίας ήμών μέλους, χρηματίσσαντο; και Γενικού Διευθυντού των Ταχυδρομείων και Τηλεγράφων. "Ας σημειώσωμεν επίσης εύχαριστώσ ότι ή ύ, εις τον έν Κένον σο- βαρώς άσθενήσαντος κ. Τρικούτη έτοσπη εύτυχώ; επί τα βελτίω και ότι την έδο- μάζα ταύτην άφικετο δια της ελληνικής θαλαμηγού Στρακεπρία ο εζ "Αθω άναμνέ- μενος νεκρός βασιλεύς της Σερβίας "Α- λέξανδρος μετά της ακολουθίας του, λίαν συμπαθώς γενόμενος δεκτός υπό του λαού της πόλεως μας και φιλοξενούμενος εις τ' "Ανάκτορα. Ο βασιλεύς της Σερβίας πα- ρίστη κατά τα τελευταία άγωνίσματα καθώς και ή αρχιδούκισσα της Αυστρίας: Στεφανίτς. "Αφ' εκτο πίσσης, άλλ' άσθε- νών εικουρεί έν τω Σενοδοχείω όπου κα- τέλυσε, ο "Αρχιδούξ της Αυστρίας Κάρο- λος Λιουδοβίκος.

Το μέγα Σαββατον έτελείσθησαν και άνηγγέλλθησαν επίσημως οι άραβώνες του ένταυθα παρεπιδημούντος Μεγάλου Δου- κός της "Ρωσσίας Γεωργίου μετά της ήμέ- τερας βασιλοπάκιδος Μαρίας.

ΟΛΥΜΠΙΑ ΑΓΟΜΕΝ

- Και τί κάμετε σεις οι "Ελληνες;
- "Ολύμπια άγομεν και θεωρούμεν άγώνα γυμνικόν και ιππικόν.
- Και το θήλον, περί ου άγωνίζεσθε;
- Είνε στέφανος έλαίας!
- Ο βραχύς, αλλά ζωοράτος, εύτος διάλογος έγένετο μεταξύ Περσών και "Αρ- καδών, είντινες είχαν αυτομολήσει προς τον Ειρξην, ατεροχόμενος εις την "Ελ- λάδα μετά της φριδαράς αυτού στρατιάς.
- "Οτε δε ο Πέρσης Τριτανταίχμης ο "Αρταβανου ήέουσαν, ότι το θήλον των "Ελληνικών ταύτων άγώνων ήτο στέφα- νος έλαίας μόνον, εζεπαύγη και στραφει εις προς τον Μαρσίονον, τον κύριον αίτιον του πολέμου, άνεικρίζεν:
- "Αλλοίμονον, Μαρρόνιε, κατά ποίων άνδρών μας έφερεις να πολεμήσωμεν, είν- τινες, ουχι περί χινημάτ ν, αλλά περί ά- ριτής άγωνίζονται!

Το γεγονός τουτου μαρτυρεί τωόντι, πό- σον ευγενής και γενναίόρρων ήτον ο άρ- χαίος "Ελληνικός λαός δια να τιμη τόσον τους "Ολυμπιακούς άγώνας και άποδίδη μεγίστην άξίαν εις άπλούν στεφανον έλαίας. Οι άγώνες αυτοί, είντινες ήσαν σωμα- τικοί κυρίως και ιππικοί άρμάτων, έγέν- νοντο μία των λαμπροτάτων εορτών της αρχαίας "Ελλάδος, αίντινες εδοξασαν αυ- τήν. "Υμνήθησαν δε υπό των λογογράφων και ποιητών, μέλιστα δε του μεγίστου των λυρικων Πινδαρου.

"Ετελούντο άπαξ κατά τετραετίαν έν τή πρώτη μετά τας θερινάς του ήλιου τροπας πανσελήνω και έν τή αρχαία "Ο- λυμπία. Η δε "Ολυμπία περιείχετο έν τή Πισατίη ή Πισαία καλουμένη χώρα της "Ηλείας και εζεστεινέτο περην της δε- ξιάς όχθης του ποταμού "Αλεφειού, περι- ρεομένη ύπ' αυτού και του προς δυσμάς ρέοντος ποταμού Κλαδίου.

"Εν τή κλεινή "Ολυμπία ύπήρχε πα- λαιατον άλος άγριελαιών "Αλις κα- λούμενον, ή κατοπιν πολυύμνητος "Ιερά "Αλις, περικαλλεστάτη και κατείδωλος με τα λαμπρά ιδρύματα και άνδριάντας, με τα ιερά, τους βωμούς και ναούς αυτής, ών ο θαυμασιώτατος ήν ο του "Ολυμπίου Διός, όπως την εζωράισαν άπαραιμίλλως ή μεγαλοφυία των άθανάτων καλλιτεχνών και ή ύψιατη φιλοκαλία του τότε "Ελλη- νικού κόσμου έν χρυσώ, έλεφαντι και μαρ- μαρω. Εκεί ύπήρχε το έργαστήριον του Φειδίου, είνθα ο ήμίθεος της καλλιτεχνίας, ο Περικλής της γλυπτικής, εδημιούργησε το άπαραιμίλλον χρυσελεφάντιον άγαλμα του "Ολυμπίου Διός, το όγδοον θαύμα του κόσμου. Εκεί επίσης και το "Ηραϊόν με τα περίφημα άναθήματά του, έν εις ανέ- κειτο και ο πολύκροτος "Ερμής της τέχνης του Προξείτελου; και του Κυψέλου ή λαρναξ.

Εις την περί την "Αλτιν δε χώραν έτε- λείτο ή μεγάλη και λαμπροτάτη των "Ο- λυμπίων πανήγυρις.

Οι "Ολυμπιακοί άγώνες είχαν θρησκευ- τικοπολιτικόν χαρακτήρα. Η σύστασις αυτών άνήγετο εις τα βραθη των μυθων. Θεοί λέγεταί, ότι ήσαν οι πρώτοι άθλη- ται. Η εις τας περι αυτών δε παραδό- σεις άναμίξεις θεών και ήρώων κατέστησαν αυτούς περιφήμους άνα πᾶσαν την "Ελ- λάδα και βρασις της κητ "Ολυμπιακός ιστορική; χρονολογία. "Οθεν οι άγώνες αυτοί, τα ιερά, οι νειοί και το μαντείον, διότι και μαντείον ύπήρχεν έν τή χώρα εκείνη, κατέστησαν αυτήν βαλμητόν πε- ρίβλεπτον έντευκτήριον της τοτε "Ελλάδος. Την επιμέλειαν των άγώνων είχαν οι "Ηλείοι. Τόσφ δ' έπίσημος και ιερά ήτον ή πανήγυρις, νικήσας τρις και ίσα, ήθμοις είνε ο πόλεμος και άσυλία παρείχετο εις όσους άπήρχοντο εις τα "Ολύμπια, άμα, ως οι έπιμεληται "Ηλειοι προκηγ- γελον την χάριν αυτών εκκειχερίαν ή τας λεγομένας "Ολυμπιακάς σπονδάς.

Αι "Ελληνίδες πόλεις πάσαι έπεμπον εκεί άντιπροσώπους λεγομένους θεωρούς. Μέγα δε ήτο το πλήθος των μετά έμμα- νούς ποθου συρρέοντων πανταχθεν, πάν- των σχεδόν κομιζόντων δώρα και άναθή- ματα τω "Ολυμπίω Διί. Πάντες των "Ελλήνων οι άρισταί, φιλόσοφοι, ποιη- ται, ήήτορες, πολιτικοί άνδρες, καλλι- τέχνας, άθληται παντός είδους διάσημοι, έμποροι, κηπηλοι, άνθωπόλιδες, μηροπώ- λαι, κόσμος πολυς και ποικίλος συνωθούντο εκεί. Τα έν "Ολυμπία και τους περί ξ οι- κήματα ύπερπληθύνοντο πάντα και ιδρύετο προχειώς πόλις ολόκληρος, ήτις μετά τους άγώνας εζηρανίζετο καλιν.

Οι άγώνες διεήχοντο ουτως έν μεγίστη τύρβη και πομπή.

Ειςώπτευσον δε οι "Ελληνοδίκαι, σο- φωρο και δικαιοτάτοι άνδρες.

"Ενεος της "Αλτεως έθαλλον ιερά ά- γριελαια; ή καλουμένη ακαλλιότατος έλαία» "Εκ των κλαδών δε αυτής ους παιί, άυφο-ερους τους γονείς έχων, έκο- πτε δια χρυσής μαχαίρας, έπλεκοντο οι

στέφανοι, δε' ών ει "Ολυμπιονίκαι άθλη- ται έστεφανούντο πρό του άγαλάματος του Διός του Φειδίου. Εώρταζον δε την νί- κην αυτών μεγαλοπρεπώς δια θυσιών και συμποσίων, εδέχοντο πανταχόθεν τιμάς, συγχαρητήρια και έγνώμια, υπό των ποιητών και αιδών και εδικαιούντο είν να στήσωσι τους άνδριάντας αυτών έν-ός της "Ιεράς "Αλτεως. Τα όνόματα αυ-ών άθηναοατίζοντο, αναγραφόμενα μάλιστα εις επισήμους πίνακας.

Ούτως οι "Ολυμπιακοί άγώνες, έ- φ' είνοντο το ιερόν κέντρον, εις το όποσον συνηνούτο πάσα ή πανελληνιος φυλή, και ήθνική πανήγυρις λαμπροτάτη, άνεδιί- κνουν και εδοξάζον τους άριστους των "Ελλήνων, τους εζέχοντας επί σωματι- καίς και πνευματικαίς άρεταίς.

"Εκεί ο Κρωτωνιάτης άθλητής Μλων ο Διοτίμου άνεσειγ'η άκαταγώνιστος πα- λαιοτής και εζ "Ολυμπιακών νικητής, εζαίκις άριστέσσας έν πάλη και τους μέγιστους λαδών στεφανούς; συλλαβών δε ταύρων και περινεργών αυτών επ' ώμων εις το Σταδίον, έφρονεσε δια της χειρός, έπευφημούντων έν θαυμασμόω των θεα- τών; μάλιστα δε, λαδών είντις επ' ώ- μων τον πελώριον και λιθινον άνδριάντα αυτού, εκόμενος εις το ώρισμένο αυτώ μέρος. Εκεί έστεφανώθη ο "Ακραγαντί- νον "Εξαιναος, δ,ι, αναερχόμενος εις την πατρίδα ως μαρτυρεί ο ιστορικός, κατή- γαγον οι συμπολίται εις την πόλιν αυτών επ' άρματα. και συνεπόπτευσαν αυτώ, εκτός των άλλων, άρματα, υπό δυο λευ- κών ίππων συρόμενα, τριακόσια. Η άνδρεία Λάκκαινα κόρη και βασίλισσα "Ανθισα, ένίκησεν άγώνα ίππων. Ο Δικων, ο υιός του Καλλιβ,ότου, άνεδείχθη περίφημος σταδιοδρόμος, νικήσας τρις και ίσα, ήθμοις έχων άνδριάντας εκεί. Ο σιδηρόχοιρ Σώ- στας, ο Σικυωνίος, ένίκησε τρις παγ- κράτιον, δηλ. πάλη; και πυγμήν, έπε- κλήθη δε "Ακροχορηγίτης, διότι έλαμβανε τους άνταγωνιστάς από των άκρων των χειρών, ως σιδηρά άρπάγη, και κατεδά- μαζεν αυτούς. Ο πολυβύλητος Θεσσα- λός Πολυδόμας, ο μέγιστος και άνδρειό- τατος των άθλητών, ο προεύσας άσπλος μέγιστον λόντα περί τον "Ολ μπον και ταυρον αγριώτατον, έσταμάτησε δια των χειρών άρα τρέμων! "Ο Θεογένης ο Θά- σιος, άνεδείχθη άπαραιμίλλος πυκτής και παγκρατιστής και δολιχοδρόμος. Ο Δια- γόρας, ο "Ρόδιος, πρώην "Ολυμπιονίκης, γέγων ήδη, έφρην εκεί τους τρις υιούς του, είντινες και αυτοί νικώσι, και στε- φανούνται. Οι υιοί περιβαλλουσι τότε δια των στεφανών την κεφαλήν του πα- τρός και λαδώντας επ' ώμων, περιφέρουσιν αυτόν θριαμβευτικώς έν μεσφ άναριμή- του πλήθους. Μακκαρίζουσιν όλοι τον εύ- τυχη πατέρα, ραίνουσιν αυτόν με άνθη και άνακραζουσιν.

"Αποθανε, Διαγόρα, διότι ουδέν άλλο έχεις να ίπιθυμήσης!

Και ο Διαγόρας άποθνήσκει τότε εκεί εκ της χαράς του, έπευφημούντος του πλήθους!... "Αλλ'

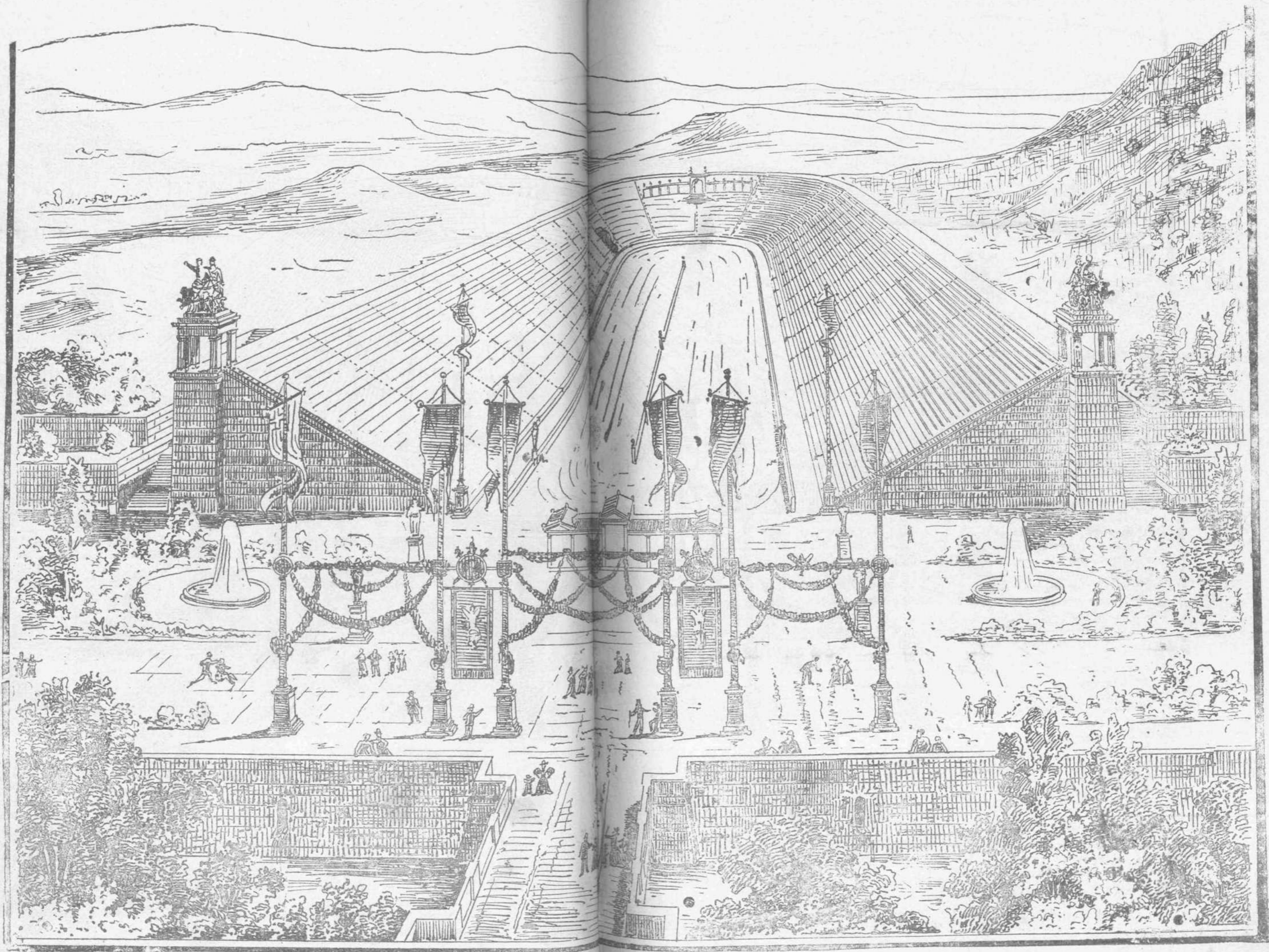
"Αναξίφορμιγγες ύμνοι, Τί α θεόν, τίν' ήρωα, Τίνα δ' άνδρα ελαδίσασμεν; . . .

Προς βορραν της "Αλτεως ύψούται ο Κρόνος λόφος. Εις τας κλιτύας αυτού ύπήρχε θίατρον μίγαν, είνθα χιλιάδες λαού συκινούνται και ένθουσιώσιν. Ο Σενο- κλής, διαγωνιζόμενος έν τραγωδία προς τον Ευριπίδην, νική τον μέγαν τραγικόν. Δημηγορούσι προς πλήθος άκρατών ο Κλεομένης και ο δεινόςτατος σοφιστής και εύφραδέστατος ρήτωρ Γοργίας, ο τισφ τέρπων δια του γλυκυτάτου λόγου του, ώστε οι άκραταί του δια τουτου άνεγει- ρουσιν αυτώ άνδριάντα Πλήθος άλλο συ ωθείται, όπως άκρασθη άλλης μελιρ- ήτου φανής. Ο πατήρ της ιστορίας "Η- ρόδοτος, άναγινοσκει τας Μούσας του έν πληθούση πανηγύρει, εν ή πάντες κα- τακηλύνται και ένθουσιώσιν, παιδίον τι δε, άκρωόμενος αυτώ, χύνει όακρου εζ ένθουσιασμού και θαυμασμού, το άγλαόν τέκνον του "Ολόρου, ο "Αθηναίος Θεου- κυδίδης, ο κατοπιν μέγιστος της "Ελλά- δος ιστορικός. Τόσος δε είνε ο θρίαμβος αυτός του "Ηροδότη, ώστε το όνομά του διασημίζεται και γίνεται δημοτικώτατος εις όλην την "Ελλάδα. "Οπου δ' ήθιατο έκτοτε ιδέκνουν αυτον πάντες δια του δακτύλου, λέγοντες ο"Ουτος είνε ος "Η- ροδότος είντιν, ο τας μάχας τας Περσι- κίας "Ιασίι συγγεγραφώς, ο τας νίκας ηήμιον ύμνήσας! . . .»

Τοιούτοι ήσαν έν συγκαταριθμω προχείρω οι άθανατοι "Ολυμπιακοί άγώνες, άγώνες σωματικοί, ιππικοί, ποιητικοί, ήητορι- κοί και μουσικοί είντι. Τόσφ εζετίμων αυ- τους οι "Ελληνες και συνέφερον εις αυ- τους πολυπληθείς, ως εις ιερόν προσκύ- νημα. Οι έν αυτοίς νικηται εδοξάζοντο και άθηναοατίζοντο. Οι άγώνες δ' αυταί, είντινες μεγάλως συνετέλεσαν εις την δό- ξαν και άκμήν της αρχαίας "Ελλάδος, διετηρήθησαν; μέχρι του 395 μ. Χ. έτους, ότε ο Θεοδοσίος ο Β' κατέλυσε αυτούς και εζέλιπον έκτοτε διαπαντός πλέον.

ΔΗΜ. Κ. ΒΑΡΘΟΛΩΜΙΟΥ ΠΕΡΙ ΓΑΜΟΥ ΚΑΙ ΔΙΑΖΥΓΙΟΥ ΕΝ ΤΗ ΑΡΧΑΙΑ ΕΛΛΑΔΙ ΚΑΙ ΙΑΠΩ ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

Το συμπόσιον τουτου είχε μεγάλην ση- μασίαν διότι έχρησίμευε και ως άποδείξις της τελεσεως του γαμου, οι κεκλημένοι δηλ. έχρησίμευον ως μαρτυρες, μη ύπρ- χούστας ουδέμιαι επίσημοι άποδεικτικής περι αυ-ου πράξεως. Εις το συμπόσιον προσεκαλούντο οι συγγενείς του γαμβρού και της ύμφης, βεβίως δε και οι φίλοι. Πάντες φρείλον να διυρήσωσι τι εις την ύμφην, έλαμβανον δ' ουτοι δώρα παρά του γαμβρού. Ο "Αθηναίος περιγράφει περιεργών γάμου συμπόσιον έν Μικροδοξ. Κρόνος ο Μικελών, κατά την ήμέραν του γάμου του, είσ-ισαν 20 πρόσωπα, εύθως ως οι δαιτυμόνες κατεκλήθησαν,

ΤΟ ΣΤΑΔΙΟΝ κατὰ τοὺς Ὀλυμπιακοὺς ἀγῶνας.

κατά την αρχαίαν συνθήκην, εδόθη εις αυτούς ως δάρον φιάλη άργυρά πλήρης οίνου, κενωθείσης τής φιάλης εκομίσθησαν πινακία κατασκευής Κορινθιακής εκ χαλκού περ έχοντα όρειθας, νήσους, φρασας, χήνας και πολλά άλλα τοιαύτα εν άφθονίαι, άφ' ου δ' έγειθησαν εξ αυτών τα άπομεινάρια μετά των πινακίων εδόθησαν εις τους δούλους. Μετά ταύτα εκομίσθησαν άλλα πινακία εξ άργύρου πλήρη περιστερών, τρυγώνων, περδίκων και άλλων τοιούτων, άλλα όμως μετ' όλιγον με λαγούς και άλλα θηράματα και άρτους τεχνηέντας κατασκευασμένους, άφ' ου δέ εκρέθησαν τρώγοντες και πίνοντες ενίψαν τάς χείρας και έστειψαν τάς κεφαλάς αυτών διά στεφάνων εξ άνθων' των συνδαιτυμόνων δε κατά 'Αθήνας, ή δέως άπηλλοτριωμένων του σωφρονείν, ένεκα του πολλού πότου, εισέβαλον αυλητριδεις και μουσουργοί σμυθίστριαί τινες ροδαί δηλ. εις τις κιθαρώνων, ώς τά σώματα εκάλυπτοντο υπό χιτώνων περαν του δένοντος διαφανών, και τούτων αποχωρησάσθην εισήλθον άλλα κριζύουσαι λυκκήθων ήτοι άγγελα άργυρά και χρυσά πλήρη μύρων άτινα συνδεδεμένα διά χρυσών ιματίων εδωρήθησαν και ταύτα εις τους συνδαιτυμόνας. Κατόπιν ήχισαν εκ νέου να τρώγουν και ιδως να πίωσι και άλλα να λαμβάνωσι δώρα τιμαλγών. Παντα ταύτα ως και τα πολυτελέστατα εκ χρυσού και άργύρου επιτραπέζια σκεύη λεπτομερώς περιγραφονται εν τω 'Αθηναίω' εξακολουθούστος δε ή άνανευομένου μάλλον του συμποσίου χορός εξ εκατόν άνδρών άρμονικώς ψάλλοντων νυμφικών ύμνων εισήλθεν εις τό εστιατόριον ακολουθούμενος υπό θιάσου όρχηστριδών, διασκευασμένων των μόν εις νύμφης, των δε εις Νηπιδας, του πότου δε προδόντος και τής άρας υποσκιαζούσης κατέπινον τά παρατάγματα δι' ών έξωρρίζετο ή επίλοιπος αίθουσα και αίφηνόως λαμπτήρες πολυάριθμοι άπλετον δέγχεσαν φώς. Είδον δε τότε οι συνδαιτυμόνες περιεργότατα και χαριέστατα πράγματα. 'Ερωτας, 'Αρτέμιδας, Πάνας, 'Ερμεις και άλλας θεότητας έργα τέχνης άπαραιμίλλου, κρατούσας λαμπτήρας άργυρούς. 'Εφ' οι πάντες ιθαύμαζον την δεξιότητα του τεχνίτου του παρασκευάσαντος ταύτα, παρετέθησαν γνήσιοι της Ευρυμάθου σύαχοι εντός τετραγώνων πινακίων περιθεωμένων γύρωθεν διά χρυσής στεφάνης και διατετρακτύων δι' άργυρών άκοντίων. Παραλείπων τά λοιπά αναφέρει μόνον ότι το συμπόσιον έληξε διά σαλπίσματος κατά την Μακεδονικήν συνθήκην εν τοίς τελευταίοις εύχαίαις. Είπε εύνόητον ότι τοιαύτα γαμήλια συμπόσια δέν ήσαν συνήθη, διότι και Κίρανοι δέν ήσαν πολλοί' ό τό συμπόσιον τούτο δεύς έλέγετο εις τών απογώνων του Ηρακλέους, ό όποιος επί κεφαλής άποικίας 'Αργίων εκυρίευσε μέγα μέρος τής Μακεδονίας, και έούστησε κατά τόν Πλούταρχον πρώτος τό Μακεδονικόν βασίλειον. Η νύμφη κατά τινα νόμον του

Σόλωνος άφείλεν εισερχομένη εις τόν νυμφικόν θάλαμον να φάγη μύλον κυδώνιον δηλ. τό καθ' ήμας κυδώνιον, ως σημειών βεβαιώς ότι θα είνε γλυκύς ως τό κυδώνιον ό βίος αυτών' έξωθεν του θάλαμου χορός παρθένων έψάλλε τά επιθαλάμια μέλη, μέχρι του μεσονυκτίου, άτινα ελέγοντο κατακοιμητικά: την δ' έπύριον άλλα πάλιν μέλη διεγερτικά καλούμενα έψάλλοντο πρό του νυμφικού θαλάμου. Την έπιούσαν του γάμου έτελούντο τά καλούμενα έπαύλια' ό πατήρ δηλονότι τής νύμφης εκόμιζεν εν πομπή εις τους νυμφίους δώρα προεπορευέτο τής πομπής παίς φέρον χλαμίδα λευκήν δηλ. λευκόν μάλλινον έπανωφόριον και λαμπάδα καιρμένην, έπτοντο κανηφόροι, ήτοι παρθένοι φέρουσαι κνήστρα γέμοντα δώρων και μετ' αυτάς γυναίκες διάσπρα κομίζουσαι δώρα τιμαλγών. Έτέρα τελετή μετά τόν γάμον ήτο ή τής εισαγωγής τής νύμφης εις την φρατρίαν τής συζύγου και τής έγγραφής αυτής εις τό γραμματικόν ταύτης, καθ' ήν έαδεν ή νύμφη δώρα εις τους φρατορας ό δέ νυμφίος έθνε τούς θεούς. Φρατρία, ώ γνωστόν, ήτο υποδιαιρέσις τής φυλής' σκίπον δε κ ρίως ειχε την τήρησιν άρτίων πιστούτων την γνησίαν των πολιτών καταγωγών, άτε καταγραφομένων εν αυτοίς των γνησίων και των θετών τέκνων' αι τελεταί αυται του γάμου έτηροδντο ιδίως εν 'Αθήναις' εις τάς άλλας πόλεις παρήλασσον άλλ' ουχι εύστωδώς. 'Εν Σπάρτη ή τής πομπής τελετή ήτο άγνωστος' ό γαμβρός μετά την συναίεσιν των συγγενών υπό την έπιμέλειαν των όποιων διετέλει ή νύμφη, έλάμβανε ταύτην εις την κατοχήν του εν καιρώ νυκτός διά προσπειποιημένης άρπαγής' εύρισκομένη δηλονότι εν μέσφ των συντρόφων αυτής την ήραξεν άκουσαν δήθεν, και των συντρόφων της διαμαρτυρουμένων, και την ώδήγει εις την οικίαν γυναικός συγγενούς του' ή γυνή αυτη ένεκα τής τοιαύτης συμπεροχής της εις τόν γάμον εκάλειτο νυμφεύτρια, υπεδέχετο δε την νεάνίδα και την ώδήγει εις τόν γαμήλιον θάλαμον, ένθα έκοπτε την κόμην αυτής, την ένεδυεν άνδρικά ένδύματα και άπεχώρει άποκομίζουσα την λυχνίαν. 'Εν Σπάρτη ό σύζυγος ό άγων ηλικίαν έλάσσονα των 30 έτών και έπομένως μη συμπληρώσας την στρατευτικήν έπαίδεσιν του λάθρα μόνον και εν σπουδή έβλεπε την σύντροφον αυτου. Και ταύτα μόν εν γενικαίς γραμμαίς περί των του γάμου τελετών, ήδη δε καιρός να εξετάσωμεν εν συντόμω τους τόν γάμον διέποντας θεομόν.

Β'.

'Εν 'Αθήναις δέν ύπρχον νόμοι γραπτοί κατά τής άγαμίας' ύπρχον όμως οι άγραφοι θρησκευτικοί νόμοι, καθ' ους ή άγαμία ελογίζετο και άσέβεια και δυ-

στύχημα' άσέβεια διότι ό γάμος μετά θάνατον ουδένα ειχε τό μεριμνήσαντα περί τής εξακολουθήσεως τής λατρείας των' ίφροσίων θεών και έθετεν ουτω εις κίνδυνον την εύμαρταν αυτών' δυστύχημα διότι μετά θάνατον μη έχων τέκνα θα έστερείτο τής καθιερωμένης διά τους προγόνους λατρείας, ήτις μόνη έθεωρείτο εύφραίνουσα τάς ψυχάς. Ούτω ή οικογενειακή αυτη θηησκεία καιτερ μη ύπαρχοντος νομου ρητου καθίστα τον γάμον υποχρεωτικόν' ειχε δε ό γάμος κύριον σκοπον ουχι την ένωση προσώπων συμπιθούστων άλλήλοισ και έννομέων προς άμοιβαίαν ύποστήριξιν εν ταίς του βίου περιπετείαις, άλλα την άπόατησιν γνησίαν τέκνων, ίνα διαδεχθώσι τους γεννητορας εν τή λειτουργία τής των προγόνων λατρείας, ρητως ό' εδύλλον τούτο οι μελλονόμενοι εν τοίς προικισυμφώνεις διά τής καθιερωμένης φράσεως ότι 'αεπ' άρότω πύδων γνησίων άγνεται γκαμητήν'. 'Εν Σπάρτη εκτός των θρησκευτικών τούτων δοξολογιών ατινες ήσαν κοινί εις πάναν την 'Ελληνικήν φυλήν, αναφέρεται υπό του Πλουταρχου ότι ύπρχον και ρητοί όμοι κατά τής άγαμίας, ό άγαμος ό υπερβάς τήν διά τόν γάμον ώρισμένην ηλικίαν και μη νυμφευθείς εξ ίσοτροπίας, ύπικετο εις την γοαφήν άγαμίου. αυτη δ' ειχεν ως συνέπειαν την άκριαν άηγορευετο τω ύπατιώ άγαμώ να συμμετέχη των όημοτελων έορτών, λ. χ. των γυμνοπαιδιών, τή διαταγή δε των έφορών άφείλεν εν ψυχρή χειμερινή ήμέρα φέρον μονον χιτώνα και άδων άμα σατυρικόν, όπερ έσατυριζε αυτόν τούτον διά την προς τον νόμον άπειθειαν του, να περιφέρηται εις την άγοράν. 'Ο 'Αθηναίος αναφέρει ότι κατά Κλέαρχον, αι Σπαρτιάτιδες εν έορτασίμω τινι ήμέρα έλκουσαι τους άγάμους περί τόν βωμόν έρράπιζον, ίνα προς άποφυγήν τής ύβρεως ταύτης έγκρίτως νυμφευόμενοι. 'Ο άγαμος ουδέν ειχε δικαιώμα επί του σεβασμού των νέων, ατινες κατά τά κρατούντα εν Σπάρτη, άφείλον και να σέβωνται και να επιδεικνύσιν τόν σεβασμόν αυτών προς τους προσβυτέρους. 'Ο δοκιμος στρατηγός Δερκυλλίδας έπετίμησε ποτέ νεανίαν μη έγερθέντα πρό αυτου, ουτος δε αντί να επανωρώσθ τόν λάθος του, άπήνησεν' ουδός συ έχεις τέκνον ίνα έγερθής εν καιρώ πρό εου ουδός γάρ έμοι σύ τον υπείξοντα γιγέννηκας' ή άπάντησις δ' ουτη ή όμολογουμένης άκούσως προπετής έπεκροτήθη υπό των παρισταμένων. Έκτός τής γραφής άγαμίου ύπρχεν εν Σπάρτη κατά Πελουδέκην ή ύψιγαμίου και κανογαμίου γραφή, ή πρώτη ίσημιόζετο κατά των νυμφευομένων εις προεθηκυϊαν ηλικίαν, ή δευτέρα είναι άγνωστος κατά τίνων εφημερίζετο μη ύπαρχουσών μαρτυριών περί τούτου. 'Αμφισβητείται άν εν 'Αθήναις και εν γένει εν 'Ελλάδι ίσχυεν ή μονογαμία ή πολυγαμία. Είναί αληθές ότι νόμοι τιμωρούντας τους διαγάμους δέν ύπρχον ή

τουλάχιστον δέν περιεσώθησαν μέχρις ήμων. 'Επιση; είναι βεβαιον ότι ή κοινή γνώμη ως ό κ. Bouchet παρατηρεί εν τή περισουδίστω μονογαμική αυτου περί πολυγαμίας και παλλακίας εν 'Αθήναις, δέν ήτο λιαν αυστηρά προς τους διαγάμους, γνωστού άλλως τε όντες όποσον αυτη την επεικίης κατά των συζύγων των μη παρεχόντων έαυτους πρότυπον συζυγικής πίστας. Νομίζω όμως εκ των λόγων των 'Αθηναίων ρητόρων, τής μόνης επί του προκειμένου άξίας λόγου πηγής, ότι συναγεται σφώς ότι ή διαγάμια ή ή πολυγία δέν άνεγνωρίζοντο ως ένώσεις θεμιταί. 'Ο 'Αθηναίος μάλιστα ρητώ; αναφέρει ότι κατά την παλαιάν εν Κίερφ πρώτος μίαν ενί ίξυζε, άνέδην τό πρότερον εύσών των συνόδων και κοινωνημάτων όντων». Νόμιμος γάμος έθεωρείτο εν 'Αθήναις μόνον ό μεταξύ άστών, κτός εάν ύπρχε συνθήκη επίγαμίας μετ' άλλης πόλεως. Οι μετά ξένων γάμοι έπέσειρον κατά των ενάγων ποινάς αυστηράς, ό ξένος ό νυμφευόμενος αυτην έπωλείτο ως δούλος και ή περιουσία αυτου εδημιέτο. ή αυτη ποινή επιβλήτετο και εις ξένην την συναψασαν γάμον δούλιως μετ' αυτου. Μ. ΗΛΙΑΔΗΣ, άρειοπαγίτης.

ΔΙΗΓΗΣΙΣ ΣΤΡΑΤΙΩΤΟΥ ΟΛΟΚΛΗΡΟΣ ΣΤΡΑΤΙΑ ΔΙΣΜΑΛΩΤΟΣ

'Απερασίθη όπως οι αξιωματικοί μέγρι του βαμίου του λεχγού θα έταξειδον επί άμαξίων εκ ασνίδων' οι δε ύποληχαγοί και άνθυπολοχαγοί μετά των ύπρητών των πείζη. Συναγματίσθη τις Πρώσος, όστις έμενε επί τής γειφυράς, έδωκε διαταγήν τινά' ό ύπασιπιστής του εφώνησε: 'Εμπρός! και οι αιχμαλωτοι εξεκίνησαν. Διήλθονεν τήν γέφυραν και διηυθύνθημεν προς τό Σεδών διά τής αυτής όδου διά τής έποικς εισήλθονεν αιχμαλωτισθέντες. 'Εν Σεδών εσταθμεύσαμεν επ' όλιγον. 'Επωφελήθην του μικρού τούτου σταθμού όπως άγρόσας έρπον' εις τήν θύραν του άρτοπιου εύρίσκετο μέγας αριθμός αιχμαλώτων προς τους όποιους άνεμιγνύοντο και στρατιώται Πρώσοι. Εις τούτων διηγωνίζε τους γείτονάς του. Πάντες διεμαρτυρήθησαν. 'Ητο άγρόκος, μετά τάς διαμαρτυρίας κατέστη εύθαλής, ύβριστικός. Η συζήτησις μεταξύ ανθρώπων πινώνων καταλήγει πάντο: εις ρήξιν. Καθ' ήν ήμωσ στιγμήν ή ρήξις ελάμβανε εριστάσεις συμπλοκής, παρενίθη αξιωματικός τις. 'Εζήτησος να μωθη τί συνέβαινε. Μία φωνή οι αιχμαλωτοι τόν διεβιβάιωσαν, ότι ό Πρώσος ώδων και κτυπών ως μανιώδης προσεπάθει να προηγηθί τούτων. — 'Ο αξιωματικός διέταξε τόν στρατιώτην να άπομακρυνθί. Ουτός δέν ύπήκουσεν και ήξίου υπό τό κράτος ποτηρίων τίνων είνεπνεύματος να λαθη πρώτος τόν άρτον

του. 'Ο αξιωματικός χωρίς να άπαντήσθ, εξήγαγε τό περίεσσοφόν του, έκοπυε ψυχράς και έθραυσε την κεφαλήν του στρατιώτου. 'Επείσεν ως έγκως. Ουδείς των συναδέλφων του νεκρού έκινήθη. Τότε ή νόησά όπισα τις είνε ή πρωσιική π θαρχία. Είς τό Σεδών εισήλθονεν διά τής πόλης τίν Παρισίαν και εξήλθονεν δια τής Βαζών Η πόλις αυτη την όποιαν ειχον ιδεί πλήρη γάλλων στρατιωτών, κατελήφθη υπό φρουράς τής γερμανικής έννοφρουράς. 'Ασθενείς και τραυματίαι έτύροντο ιδώ κ' εκεί. Οι κάτοικοι μάς έβλεπον διερχομένους δι' όμαμάτων τεθλιμμένων. 'Ενίστε άπρατήρητοι μάς έπλησίαζον και μάς έείδον τεμαχίον άρτου και κρέατος. Η φάλαγγ μάς, άποτελουμένη εξ όκτακοσίων περίπου ήριθμής αξιωματικών όλων των όπλων. Τό ίπικόν και τό παρεβολικόν άντιπροσωπεύοντο επαρκώς. Τό μόνον διακριτικόν δέν ήτο ή στολή των άλλών τά ύψηλά ύπόδηματα, ένεκα τών όποιων τό βήμα των ήτο βαρύτερον. Οι πεζοί άπήνησαν εξ ίσου εύστόχως εις τάς δεκτικας φρασεις των ίππέων. 'Αλλά τις ειχε διαθέσειν να γελεί εις τοιαύτην στιγμήν; 'Ολόκληρον τό εύθυμον πνεύμα παραφημένης έποχής ειχεν άπωλεσθί. Τά πάντα συνέτριψεν ή αιχμαλωσία, 'Αξιωματικοί, ατινες ειχον παρασημοφορηθή κατά τόν πόλεμον τής Κριμαίας και τής 'Ιταλίας άπέμασσαν κυρσα τά δάκρυά των. 'Ολη εκείνη ή φάλαγγ, ήτις εξελίσσετο κατά μήκος τής όδου έφάνετο ότι έφερε τό πένθος εκατονταετών νικόν, ατινες εν μια ήμέρα εξηρανίσθησαν εκ τής έπιθούσως καταστραφής. Τήν φάλαγγα συνάδουον ως φρουρά δυο λόχοι Πρώσων πείζων' ό πρώτος έβαδίζεν επί κεφαλής, ό έτερος είνετο. Κατά τάς πλευράς ειχον ταχθί κατά διαλείματα δυο μέτρων σκοποι φρόντες τό όπλον πλήρες επ' όμου. Μας ειχον ειδοποιήσει ότι εις τό μικρότερον κίνημα θα έπυροδύοντο. Ουλάνοι, τό πιστόλιον κρατούντες εις τήν χίτρα, διέπυρον τήν όδον από τής έμπροσθοφυλακής μέχρι τής όπισθοφυλακής, ανατρέποντες πάν τό προστυχόν. 'Η όδός ήτο καταστραμμένη, τό άμάξια ύπέφερον ως εκ των άνωμαλλίων. 'Εβαδίζονεν έντες του πηλού. Πανταχού κατά την διέκασιν μας έβλίπομεν καλύθας καιείσας, δένδρα άποκοπέντα, άγρούς καταστραμμένους. 'Υπό τοιαύτας έντυπώσεις εφθάσαμεν εις Βαζέλην. Τό θέαμα ήτο σπαρζικάρδιον. 'Επείσεν ως εάν κυκλών ειχεν ενσκήψει εν τω χωρίω. Τά πάντα ειχον καταπέσει. Αι στίγαι ειχον θραυσθί, οι τοίχοι κρημισθί' έβλεπέ τις επιπλα άπηνυρακωμένα, δοκούς τεθραυσμένους, άμάξια εις τεμαχία, παράθυρα και θύραι αιωρούμεναι από των στροφύλων των, σκελετους κατοικιδίων ζώων φονευθέντων υπό των σφαιρών και του πυρός, κήπους έρειπωμένους, πανταχού διακρίνοντο τά ίγνη τής πυρκαϊγής. 'Εβαδίζομεν επί συντριμμάτων όβίδων. 'Επί των τοίχων διακρίνοντο ίγνη μελανά χειρών

πλήρων αιμάτων' ρακη ένδύματων εκρέμοντο επί των φρακτών' επί τινος βαπτου εύρίσκοντο ήπλακίνα δυο περιπόδια παιδιου, επί τής προσόψως οικίας κατασκευη υπό των σφαιρών εύρίσκετο παραθυρόφυλλον γυμνών ύλων επί του έρεισματος του όποιου ύπρχον δυο κυνά άνθρακοειδή. Δυστυχεις τινες διέβινον άσ μέσων των συντριμμάτων τούτων. 'Οσμή ύσώδης άναίσθημένη εκ πτωμάτων σηπωμένων έπληρουσ την άτμοσφαιραν. Τεμαχία όπλων έσειντο κατ' ήγης. Τό θέαμα ήτο άποτρόπαιον, φοβερν άπαίσιον. 'Τό χωρίον ώμοιάζε προς ξεκοιλιασμένον ζών. Μα οικογένεια περιβέβημένη ρακη εκρούθη, μάς έβλεπε διαβζίνοντας με βλέμμα άπληθιωμένον. 'Αναζήτησε ίσως την κατοικίαν της' ή δυστυχία της υπερέβαινε την ιδικήν μας' στρατιώται διερχόμενοι τής έρριψε τεμαχία έυτυρίτου. Διήλθονεν την Βαζέλην και εξηκολούθησαμεν βαδίζοντες. Δέν μάς ήτο έπιτετραμμένον να αναπαυθώμεν. Οι σταθμοί ειχον προσοιορ σθί απ' αρχής, ως και ό χρόνος καθ' έν όρειλομεν να φθάσωμεν εις έκαστον τούτων. 'Εκ του Σιδών άνεχωρήσαμεν εις τάς ένδεκα και τέταρτον, την έσπέραν εις τάς όκτώ έφθασαμεν εις Στενάς με διακοπήν ήμισείας ώρας. Εύχάριστος εκκληζίς με άνέμενεν εις Στενάς. 'Ο αξιωματικός όστις με ειχε προσλάβει εις την ύπηρεσίαν του και με μεταχειρίζετο μάλλον ως φίλον ή ως στρατιώτην, με συνέστησεν εις αρχαίον λοχαγόν των ζουάβων εις τον όποιον επετραπέι υπό του Πρώσου νομάρχου να φρονίσθ περί των καταλομάτων του τρίτου συντάγματός εις την δύναμιν του όποιου άνηκε ποτέ. 'Ελαβον ούτω και έγώ μέρος εις την τράπεζαν ήτις παρετέθη χάριν τούτων υπό του Μ. Δ. Ουδέποτε ζωμός, ουδέποτε κρέας μοι έφάνη νοστιμώτερον εκείνου' δέν έτρωγον, κατεβρόχιζον μάλλον. 'Από όσάω ή δεκά ήμερών έτρωγον τό άρτον του αιχμαλώτου. Αι συνομιλίες ήρχισαν περί έμει' αι διηγήσεις διεκόπτοντο υπό των έρωτήσεων' δέν έπρόσεγον εις τάς όμιλίαις των' έτρωγον διαρκώς. 'Ο στόμαχός μου εύρίσκετο εις έλεινήν κατάστασην εκ τής καταχρήσεως των πιτύρων και τό σώμα μου, όμμα νεανίου πρό όλιγον εισεθόντος εις την ενηλικότητα, ήτο καταπεπνημένον εκ των τριάκοντα δυο χιλιόμετρων τά όποιά διήνυσα σχεδόν άπνευστί. 'Ο άμπετρώων μας ήσείζετο με την μεγάλην μου όρεξιν. Μετά τό γεύμα εισήλθον εντός δωματίου επί του τάπητος του όποιου κατεκλήθη. Αι κλίνας, αι κλινοστρωματά τά άνάκλινα καταλήθησαν ως ήτο έπόμενον. υπό των αξιωματικών. Μόλις εξηπλώθη, άπεκομήθηεν ως νεκρός με μίαν υποψίαν εάν θα ήδυνάμην να εξυπνήσω λιαν ένωρις την έπομένην. Τήν εδούσην πρωινήν εξύπνησα εκ του θορύβου όστις είνετο εν τή οικίαι. Μετά δυσκολίας ήγέρθη, τώσον τά μέλη μου ήσαν εξηντλημένα' ή αξιωματικός με

ἐνεθάρρυνε διὰ τῆς φωνῆς καὶ διὰ χειρονομιῶν. Ἡ ἀκάμψια θὰ παρέλθῃ τῶ εἶπον, ἀλλὰ δυστυχῶς δὲν μὲ φέρουν οἱ πόδες. Ἐχεις δίκαιον παιδί μου, μοὶ ἀπήνησε, πρέπει νὰ ἐχρημάτισέ τις στρατιώτης διὰ νὰ ἐνοήσῃ τί θὰ πῆ πληγωμένοι πόδες. Προτιμώτερον εἶνε πληγὴ εἰς τὸν ὦμον ἢ τὸν βραχίονα. Καλὸν πρόγραμμα παρατεθὲν πρὸ τῆς ἀναχωρήσεως μοὶ ἐπανέφερε τὰς δυνάμεις. Συνεμάζευτα τα τεμάχια τοῦ ἄρτου τὰ ὅποια ἀφήκαν οἱ σύντροφοί μου ἐπὶ τῆς τραπέζης· τὰ παθήματα μοὶ ἐχρησίμευσαν ὡς μαθήματα. Τὴν ἐνάτην ἀκριβῶς ἀνεχωρήσαμεν. Ἡ ὁδὸς ἦτο ἡ αὐτὴ παντοῦ κοιλότητες, παντοῦ χιλίκις, ὁ αὐτὸς βόρβορος! Τὸ πρῶτον χιλιόμετρον διήνυτα μετὰ κόπου. Ἐσυρόμην. Καὶ ὀλίγον ὁμοῦ οἱ πόδες μου ἐθερμάνθησαν καὶ ἀνέκτησα τὴν ἐλαστικότητα τοῦ βήματός.

Αἱ φρικταὶ συμφοραὶ τὰς ὁποίας ἐδοκίμασα καθ' ὅλον αὐτὸν τὸν δρόμον μὲ ἔκκυον νὰ λησμονήσω τὰ δεινοπαθήματά μου τὰ ἐπὶ τῆς κατηραμένης νησίδος. Περὶ τὴν μεσημβρίαν ἡ φάλαγγς, ἣτις εἶπε μᾶλλον ὡς ὄφις, εἶχεν ὄψιν ἀξιοδόκρυτον. Τινὲς κλονίζοντο, ἄλλοι ἐπιπτον ἐπὶ τοῦ σωροῦ τῶν λίθων, διότι αἱ δυνάμεις τῶν τούτων ἐγκατέλιπον. Πλὴν τῆς κοπώσεως καὶ αἱ διάφοροι ἄλλοι ἀνάγκαι ἐμάστιζον τὴν φάλαγγα. Οἱ ἀπολιπόμενοι ἀπεσπῶντο αὐτῆς ὡς τὰ φθινοπωρὰ φύλλα τοῦ δένδρου τὸ ὅποιον σείει ὁ ἄνεμος. Οἱ φρουροὶ ἐσπευδὸν καὶ τίπτοντες αὐτούς διὰ τῆς ἀκτινίδος τῶν ὄπλων τῶν τούτων ἐξηνάγκαζον νὰ ἐγεθῶσιν. Ἐὰν δὲν ὑπήκουον ἕκαμον χρῆσιν τῆς λόγχης. Ἐνίστε ὅμως μεθ' ὅλα τὰ κτυπήματα μεθ' ὅλας τὰς πληγὰς δὲν ἠδύναντο νὰ ἐγεθῶσι, τόσον μεγάλη ἦτο ἡ ἐξάντλησις. Οἱ ἀνεγειρόμενοι κατέπιπτον πάλιν. Οὔτε τὰ κτυπήματα οὔτε αἱ ἀπειλαὶ κατίσχυον ἐπὶ τῶν ἀψύχων τούτων σωμάτων. Ἡ

φάλαγγς ἐν τούτοις ἐξηκολούθει τὸν δρόμον τῆς. Τὴν φροντίδα τῆς περισυλλογῆς τῶν ἀπολειπομένων αἰχμαλώτων ἀνέλαβεν ἡ ὀπισθοφυλακὴ τῆς φρουρᾶς μας. Πολλοὺς κατακλιμένους εἰς τὰς τάφρους ἢ ἐπὶ τῶν λίθων ἐτουρέκιζον ἀσπλάγχχνως ὡς μοὶ ἔλεγον. Ἐγὼ δὲν δύναμαι νὰ βεβαιώω τὴν κτηνώδη καὶ ἀπαισίαν ταύτην πράξιν. Ἐν τούτοις δὲν ἐπανεῖδον εἰς τοὺς διαφόρους σταθμοὺς πάντας ἐκείνους, αἵτινες ἀποκαμόντες εἶχον καταπέσει ἐπὶ τῆς ὁδοῦ καὶ τοὺς ὁποίους ἠδύναντο νὰ μεταφέρωσι τὰ παρακολουθοῦντα ἀμάξια.

Ἐνεχωρήσαμεν ὡς εἶπον τὴν ἐνάτην πρωϊνὴν ὥραν. Τὴν μεσημβρίαν μᾶς ἐπετρέθη νὰ σταθμεύσωμεν ἐπ' ὀλίγον. Ὅταν ἐπανελάβωμεν τὴν πορείαν μας εἶσαν μας μετὰ κόπου ἠδυνανόμεν νὰ σταθῶ ἐπὶ τῶν ποδῶν μου. Εἰς τῶν ποδῶν μου, ὁ ἀριστιρὸς ἐβάρυνεν ὡς μόλυβδος. Μοὶ ἦτο ἀδύνατον νὰ φέρω τὸ ὑπόδημά μου, τὸ ὅποιον μοὶ ἐπροξέεινε πληγὰς ἕνεκα τῶν ὁποίων ἐπασχον δεινῶς. Ἐπιθυμία μὲ κατελάμβανε νὰ ἐξαπλωθῶ ἐπὶ τινος τῶν λοφίσκων τῶν κειμένων ἐπὶ τῆς ὁδοῦ. Εἰς τὰ ζῶα ἐπετρέπετο νὰ ἀναπαυθῶσιν. Ἐβλεπον ἐν τῶ μίσει τῶν ἀγρῶν βόκς ἐξηπλωμένους ἐπὶ τῆς γλῆς ἐνῶ ἐγὼ ἤμουν ἠναγκασμένος νὰ βηδίζω διαρκῶς. Μὴ ἀντέχων πλέον κατέπεσον ἐπὶ σωροῦ λίθων καὶ ἐξήγαγον τὸ ὑπόδημά μου. Οἱ Πρῶσοι στρατιῶται μὲ παρετήρουν ἑτοιμοὶ νὰ πυροβολήσωσι κατ' ἐμοῦ εἰς πρῶτόν μου κίνημα πρὸς ὀραπέτευσιν. Τοῦτο ἐσκεπτόμην πάντοτε, ἀλλὰ τὴν πραγματοποιοῦσιν ἀνέβαλον εἰς κατάλληλον εὐκαιρίαν. Ἐν τούτοις ἡ σκέψις αὕτη καὶ ἡ φιλοτιμία μοὶ ἐνέβαλον θάρρος. Μήπως ἄλλοι πλείοτερον ἐμοῦ ἐξηνητλημένοι δὲν ἐξηκολούθουν βαδίζοντες;

Περὶ λύχνων ἀφᾶς ἐφθάσαμεν εἰς Δαμβελιὴ ἐνθα θὰ διανυκτερεύωμεν. Ἐπὶ τῆ ἰδέᾳ ταύτῃ καὶ αὐτὰὶ τοῦ χωρίου οἱ

καλύβαι μοὶ ἐφάνησαν ὡς μέγαρα. Νοσρῶς ἐξέλεγον μετὰ αὐτῶν τὰς δυνάμεις νὰ μοὶ παράσχωσι ἀναπαυτικώτερον διανυκτερεύειν, ἀλλὰ τὰ ὄνειρή μου διεσκεδάσθησαν ταχέως, διότι ἅπαντας ἐν σώματι μᾶς ὠλήγησαν εἰς τὴν ἐκκλησίαν. Ἡ θύρα τῆς ἠνοιχθη, μᾶς ὤθησαν ἐντὸς καὶ ὀπισθεν ἡμῶν ἐκλείσθη. Ἡ πρωσικὴ πειθαρχία εἶχεν ἐκλέξει τὴν ἐκκλησίαν ὡς μέρος διανυκτερευτικῶς ὀκτακοσίων σχεδὸν αἰχμαλώτων.

Ἀπὸ τεσσαράκοντα ὀκτῶ ὥρων ἐβρεχε. Τὰ ἐνδύματά μας ἦσαν διάβροχα καὶ αὐτὰ τὰ θυλάκια μου ἦσαν πλήρη ὕδατος. Ἐσταζόμεν πάντες ὡς ὕδρορροοὶ. — Ἄνοιξατε τοὺς στρόφιγγας, εἶπεν ἀστεϊζόμενος Ζουάθος τις. Ἀφήρσε τὰ ἐνδύματά του καὶ τὸ ἐσφιγγεν ὡς πλύντρια. Πάντες σχεδὸν τὸν ἐμιμήθησαν. Το ἔδαφος τῆς ἐκκλησίας μετεβλήθη μετ' ὀλίγον εἰς μικρὰν λίμνην, ἐπὶ τῆς ὁποίας ἐπρόκειτο νὰ κοιμηθῶμεν. Πᾶς τις ἐξέλεξε τὸ κατάλληλον πρὸς τοῦτο μέρος ἔχων ὡς στρωμνὴν μὲν τὰς πλάκας τοῦ ναοῦ, ὡς προσκεφάλαιον δὲ τὰ ξύλινα ἐδώλια αὐτοῦ. Ὁ ἐφημέριος συνεκινήθη ἐπὶ τῇ δυστυχίᾳ μας. Χάρις εἰς αὐτὸν ἐλάβομεν ὀλίγον ἄρτον καὶ μερικὰ γεώμηλα. Ἄνεστρέφετο μετὰ αὐτῶν ἀποταίνων λίξεις παραμυθητικᾶς. Αἶφνης ζωηρὰ λάμψις εἰσῆλθεν ἐντὸς τοῦ Ναοῦ· ἦτο ἡ λάμψις τῆς πυρᾶς ἣτις ἀνήθη τῇ φροντίδι τοῦ ἀγαθοῦ ἐφημερίου. Γάλλοι καὶ Πρῶσοι ἀντιμὲν ἠδελφοῦντο περὶ τὴν πυρᾶν ἐκείνην τὴν τρεφομένην ὑπὸ διαρκῶς κοιμιζόμενων καυσοξύλων. Ὅσας ὅμως ἐνεφανίζετο ἀξιωματικὸς τις οἱ Πρῶσοι ἐλάμβανον ἀμέσως τὴν στάσιν δεσμοφυλακῶς καὶ ἀπὸ φίλων δὲν ἐβράδυνον εἰς μίαν ἀντίρρησην νὰ μεταβληθῶσιν εἰς ἰχθρῶς καταφέροντες ἐπὶ τῆς ράχιδος μας σπιθισμούς.

(Ἔπειτα τὸ τέλος).

ΤΟ ΞΕΡΟΝΗΣΙ

Μ' ἀρέσει νὰ θεωρῶ τὴν ἐρημίαν του
Τὸ βράχο τὸν ἀνάμεσα ὑψωμένο
στὴ θάλασσ' ἀπλωμένη ὀλόγηρᾶ του
στὸν οὐρανό, μακρότατα κλεισμένο,

Ἄδιάφορα ψυχρὸ νύχτα καὶ μέρα
κυττάζει τοῦ πελάγου τὴ γαλήνη
καὶ κύμα γελαστὸ δροσάτ' ἀγέρα
γλτκά φιλεῖ τὸ βράχο του καὶ σβένει,

Καὶ σὰν ἡ πλάση γύρ' ὅλη γελαίει,
μονάχα στὴ χαρὰ τῆς πλάσης ξένο,
τὸ βράχο του τῆς δείχνει ποῦ τυράει,
τριγύρω μ' ἕνα μάτι ἀφηρημένο,

Καὶ πάλι σ' ἀγριοπὸ χειμῶνος [ραῖνι,
σὰ σπάζουνε τὰ κύματ' ἀφρισμένα,
στὰ βράχια του καὶ φέγγουν τὸ σκοτάδι,
συχνὰ τ' ἀστροπελέγια μανιωμένα,

Καὶ τότε σὰν ἡ πλάση θυμωμένη,
ταράζει καὶ ἀναδέδει τὰ στοιχεῖα.
αὐτὸ μέσ' στὸ θυμὸ πάλι νὰ μένη,
τὸ βλέπω μὲ τὴν ἴδια ἀδιάφορᾶ.

Ὅσας φορὰς τ' ἀντίκρουσε ἡ ματιὰ μου,
τὸ ξερονῆσι ἐξήλειψε ἡ ψυχὴ μου,
Κι' ἦν' ἐν ἀπὸ τὰ πολλὰ ὄνειράτά μου,
Νὰ μνιάσῃ τὴ δική του κ' ἡ ζωὴ μου.

ΜΑΡΚΟΣ ΠΟΛΟΣ